

Problematyka abuzywności w ubezpieczeniach na życie

Konferencja Wydziału Prawa i Administracji UW
oraz Polskiej Izby Ubezpieczeń

Zasadność opłat likwidacyjnych w
ubezpieczeniach na życie z UFK – wymiar
ekonomiczny i aktuarialny

Marian Wiśniewski

Wydział Nauk Ekonomicznych UW

Warszawa, 19 października 2012 r.

Problem niskich stóp wykupu polis z UFK

- Umowie ubezpieczenia na życie towarzyszą wysokie koszty początkowe,
- Ubezpieczyciel odnotowuje ujemny przepływ środków w początkowym okresie ubezpieczenia,
- Daje to niskie, nawet zerowe, wartości wykupu w pierwszych latach,
- Fakt ten nie wywołuje kontrowersji w przypadku tradycyjnych produktów ubezpieczeniowych,
- w przypadku nowoczesnych produktów ubezpieczeniowo-inwestycyjnych prowadzi jednak do posądzenia o abuzywność.
- **Możliwe przyczyny:**
 - nadmierna elastyczność ubezpieczenia z UFK
 - nadmierna złożoność produktu – brak zrozumienia dla ekonomiki wyboru
 - brak zrozumienia dla mechanizmu amortyzacji początkowego deficytu
 - dominacja inwestycyjnych właściwości produktu nad ubezpieczeniowymi
 - nadmierny poziom marż na koszty i zyski w produktach z UFK

Skala problemu (stan 2011 r.)

- Polisy z UFK to 1/3 rynku ubezpieczeń życiowych, ponad 10 mld zł składki, 2,5 mln umów.
- Zerowe wartości wykupu po pierwszym roku są dominującą regułą,
- liczne są przypadki zerowych wartości wykupu także po drugim roku.
- Ubezpieczyciele proponują alternatywne metody amortyzacji początkowego deficytu:
 - wysokie stopy wykupu, lecz niskie stopy alokacji składek do UFK,
 - niskie stopy wykupu, lecz wysokie stopy alokacji składek do UFK,
 - różne schematy amortyzacji (przyspieszona, równomierna, opóźniona)
 - redukcja wartości wykupu dotyczy tylko podstawowej części UFK.
- Wnioski z przeglądu praktyk rynkowych:
 - alternatywne metody są na ogół ekwiwalentne dla ubezpieczyciela,
 - a priori nie można wskazać najlepszej metody dla ubezpieczonego: zadecyduje o tym zrealizowany czas trwania umowy,
 - teoretycznie ubezpieczony ma wybór i może minimalizować uciążliwość amortyzacji początkowego deficytu.

Istota problemu amortyzacji kosztów początkowych

- Przykład ilustrujący redukcję wartości wykupu w ubezpieczeniu na życie i dożycie na okres 25 lat; suma ubezpieczenia 100 tys. zł, składka miesięczna 200 zł, w tym. 20 zł narzutu na koszty początkowe

Lata ubezpieczenia	Rezerwa ubezpieczeń na życie (1)	Niezamortyzowany koszt początkowy (2)	Aktuarialna wartość wykupu (3)	Współczynnik wykupu (3) / (1)
po 1 roku	1 898	3 409	0	0%
po 2 latach	3 878	3 316	561	14%
po 3 latach	5 944	3 221	2 724	46%
po 4 latach	8 103	3 122	4 981	61%
po 5 latach	10 361	3 021	7 341	71%
po 10 latach	23 421	2 465	20 956	89%
po 15 latach	40 551	1 817	38 735	96%
po 20 latach	64 366	1 029	63 337	98%
po 25 latach	100 000	0	100 000	100%

- Wniosek: wartości wykupu (3) bardzo wolno dochodzą do pełnej wartości kapitału (1)

Czy redukcja wartości wykupu jest sprawiedliwa

- Aktuarialna zasadność nie musi oznaczać sprawiedliwego traktowania.
- Można ulżyć wczesnie rezygnującym, narzucając minimalne stopy wykupu dla pierwszych lat umowy,
- Interwencja taka nie zmieni sytuacji ubezpieczyciela: niezamortyzowany deficyt wczesnych rezygnacji przerzuci on na kontynuujących umowę ubezpieczenia,
- Pogorszy się sytuacja długoterminowych uczestników umowy, która z natury ma charakter długoterminowy.
- Trudno znaleźć przekonujące uzasadnienie dla takiej interwencji: preferowanie wczesnych wyjść i dyskryminowanie uczestnictwa długoterminowego jest sprzeczne z logiką umowy ubezpieczenia z UFK.
- Nie ma żadnych dowodów, że podział „wczesnie wychodzący” – „późno wychodzący” pokrywa się z podziałem biedni – bogaci.
- Długoterminowi uczestnicy ubezpieczenia z UFK wyróżniają się raczej większą rozwagą w decyzjach inwestycyjnych i większą przezornością wobec przyszłości

Redukcja wartości wykupu a zysk ubezpieczyciela

- Redukcja wartości wykupu przynosi wcześniej rezygnującym stratę. Czy jest sprawiedliwe, by składnikiem tej straty była marża zysku ubezpieczyciela?
- Zysk nie jest przywilejem, lecz obowiązkiem ubezpieczyciela. Decydują o tym regulacje określające wymogi kapitałowe. Zysk jest niezbędnym kosztem utrzymywania kapitałów własnych na poziomie zgodnym z regulacjami.
- Wszystkie ważne umowy wpływają na margines wypłacalności. Zwolnienie wcześniej rezygnujących z kosztów utrzymania kapitału gwarantującego wypłacalność oznacza przerzucenie tych kosztów na długoterminowych uczestników ubezpieczenia.

Czy koszty ubezpieczeń z UFK mogą budzić niepokój?

- Odnosi się wrażenie, że produkty z UFK są obciążane wysokimi marżami kosztów i zysków.
- Jedną z przyczyn są trudne do opanowania stawki prowizji akwizycyjnych dla pośredników ubezpieczeniowych.
- Ubezpieczyciele mogą nadużywać kategorii kosztów początkowych do rozliczania innych kosztów o charakterze ciągłym.
- Fragmentaryczne badania z innych krajów pokazują, że ubezpieczyciele mogą wykorzystywać nieprzejrzystość i trudną porównywalność produktów inwestycyjno-ubezpieczeniowych i obciążać je wysokimi marżami zysków i kosztów
- Są więc powody do pośredniej interwencji regulatora.

Co powinien zrobić regulator rynku?

- Nie powinien narzucać minimalnych stóp/wartości wykupu w początkowych latach ubezpieczenia.
- Są przesłanki za wprowadzeniem górnego pułapu kosztów początkowych, związanego z poziomem rocznej składki. Obecna reguła „3,5% sumy kapitału” nie działa dobrze w ubezpieczeniach z UFK .
- Należy wzmacniać transparentność umów ubezpieczenia z UFK
 - jawnie formułowany w OWU referencyjny okres ubezpieczenia (okres, po którym umowa powinna przynosić ubezpieczonemu zyski)
 - OWU, ukazując opcje w wyborze parametrów umowy, powinny przybliżyć ekonomikę decyzji,
 - w szczególności, powinny zwracać uwagę na konsekwencje przystąpienia do umowy na minimalnych warunkach.
- Należy wzmacniać porównywalność ubezpieczeń z UFK z produktami rynku finansowego (referencyjny rachunek symulacyjny nakładów i efektów)
- Należy unikać niefortunnego terminu „opłaty likwidacyjne”. Istotę problemu lepiej oddają określenia „wartość wykupu”, „stopa wykupu” etc.

Dziękuję za uwagę

Szersze uzasadnienie prezentowanych w referacie tez znaleźć można w artykule „Wartość wykupu polis życiowych z Ubezpieczeniowym Funduszem Kapitałowym”, *Wiadomości Ubezpieczeniowe* Nr 2/2012